

DE WENKENDE LEIDER

KLAAS A. QUIST

DE WENKENDE LEIDER

...

Een pleidooi voor
voorbeeldig leiderschap
in de kerk

 Vuurbaak

Copyright © 2021 Uitgeverij Vuurbaak, Amersfoort

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een databank, of doorgegeven in welke vorm dan ook – elektronisch, mechanisch, gekopieerd, gescand of op enige andere wijze – behalve voor korte citaten in recensies of artikelen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 5560 580 4

NUR 700, 711

Vormgeving omslag en binnenwerk: Studio Mol

www.dewenkendeleider.nl

www.vuurbaak.nl

In herinnering aan Jan Baak (1972 – 2011)

INHOUD

Inleiding		9
DEEL 1		13
Hoofdstuk 1	De consensus-leider	15
Hoofdstuk 2	De charismatische leider	27
DEEL 2		43
Hoofdstuk 3	De wenkende leider	45
Hoofdstuk 4	Van duwen en trekken naar wenken	67
DEEL 3		83
Hoofdstuk 5	De bestemming	85
Hoofdstuk 6	De gemeente heeft leiders nodig	95
Hoofdstuk 7	Voorbeeldig leiderschap activeert de gemeente	109
Nawoord		125
Woord van dank		127
Bijlage 1	In één beeld: consensus-leiderschap	129
Bijlage 2	In één beeld: charismatisch leiderschap	131
Bijlage 3	In één beeld: wenkend leiderschap	133
Bibliografie		135
Noten		139

INLEIDING

De meeste van de vele honderden ambtsdragers die ik heb gesproken in de afgelopen jaren, vinden leiderschap in de kerk maar een lastig thema. De volgende gebeurtenis illustreert dit goed. Bij de start van een bijeenkomst over leiderschap werd ik vrijwel direct onderbroken door een van de ouderlingen. 'Ik ben géén leider!' zei hij resoluut. Aan zijn manier van spreken was duidelijk dat het uit zijn tenen kwam. Hij zat rechtop en keek mij indringend aan. 'Al dat gedoe over leiderschap. In de kerk moet je dienen. We hebben maar één leider en dat is Jezus.'

Een reactie als deze krijg ik vaker. Niet altijd met de vurigheid van deze broeder, maar de inhoud komt op hetzelfde neer. Deze broeder heeft gelijk als hij zegt dat leiders moeten dienen. Jezus zegt het letterlijk over zichzelf, dat Hij is gekomen om te dienen.¹ Leiders in de kerk horen een voorbeeld te zijn van belangeloze toewijding, niet gericht op macht of eigen belang, zegt de apostel Petrus.² Het dienstbaar zijn van de leider krijgt tegenwoordig veel aandacht.

Godsdienstpsycholoog Joke van Saane stelt dan ook dat 'dienend leiderschap een dominant paradigma is geworden' in de kerk.³ Veelgelezen leiderschapsschrijvers als Stephen Covey en Jim Collins trekken op basis van diepgaand onderzoek vergelijkbare conclusies.⁴ Toch heb ik de indruk dat veel leiders en gemeentelieden niet zo goed weten wat dienend leiderschap inhoudt. Elke leider zegt dat hij wil dienen, ook de leider die heerst. En wat leiderschap precies betekent, is niet zo makkelijk te zeggen.

Gary Yukl, die toonaangevend onderzoek heeft gedaan naar leiderschap in organisaties, schrijft dat de meeste definities ervan uitgaan dat leiderschap een proces is waarbij bewust invloed wordt uitgeoefend om mensen in een groep of organisatie te begeleiden, structuren en faciliteren.⁵

Kort samengevat gaat leiderschap dus over het beïnvloeden van anderen. En dat wordt niet alleen gedaan door mensen in een leidinggevende positie. Met ons gedrag en de keuzes die we maken, hebben we invloed op elkaar. Een paar voorbeelden uit de context van de kerk:

1. Wie vol overgave zingt, beïnvloedt de omgeving. Sommigen worden hier misschien blij van en genieten van het enthousiasme. Anderen ergeren zich omdat ze vinden dat er veel te hard wordt gezongen.
2. Sommigen vinden iemand innemend en warm en praten graag met hem of haar na afloop van de dienst. Anderen laten deze persoon juist links liggen omdat ze vinden dat die veel te meegaand is en geen eigen mening heeft.
3. Wie in de kerkenraad goed luistert naar wat anderen inbrengen en dit weet te combineren in een voorstel, krijgt gemakkelijker instemming dan degene die onaangekondigd een steen in de vijver gooit.

Uit de drie hiervoor genoemde voorbeelden blijkt dat we elkaar beïnvloeden. Toch zeg je waarschijnlijk alleen van het laatste voorbeeld dat je hier een leider aan het werkt ziet. Het laat zien dat de ene persoon meer zeggingskracht heeft dan de andere. De sociaalpsychologen John French en Bertram Raven leggen uit hoe dit komt. Daarvoor gebruiken zij de term 'bronnen van macht'.⁶ Iemand is bijvoorbeeld deskundig of een expert vanwege zijn kennis, ervaring of opleiding. Een theoloog heeft zeer waarschijnlijk meer invloed op ons als het gaat om uitleg van de Bijbel dan een kringleider. Naast de expert of deskundige onderscheiden French en Raven nog vijf andere bronnen van macht,

waarmee zij verklaren waarom de een meer gehoor vindt dan de ander.⁷ Ze laten bovendien zien dat invloed of macht niet automatisch verbonden is aan een formele functie. Het succes van de beïnvloeding is afhankelijk van de rol die iemand heeft in een bepaalde situatie. Overigens is het wel zo dat mensen die officieel gekozen of benoemd zijn, bovengemiddeld meer invloed hebben.⁸

In de afgelopen jaren heb ik van dichtbij gezien dat de dynamiek tussen leiders en gemeente vaak samen te vatten is met de woorden 'duwen en trekken'. Vanuit een visie of verlangen over kerk-zijn probeert de een de ander te bewegen tot het maken van keuzes. Dat duwen en trekken leidt er meestal toe dat leiders en gemeenten vooral druk zijn met elkaar. Het gevolg hiervan is dat bijna alle aandacht aan de eigen organisatie besteed wordt en veel energie weglekt.

Hoe doorbreek je dat duwen en trekken? Hoe bouw je aan een gemeente waarin energie vrijkomt, waar gemeenteleden geactiveerd worden en naar vermogen bijdragen.⁹ Daarover gaat dit boek. Ik doe een hartstochtelijk pleidooi voor voorbeeldig leiderschap dat met één woord is samen te vatten: wenken. Ik word blij van dit woord. Het is veel aantrekkelijker voor leiders om te wenken dan te duwen of trekken. Wie wenkt heeft iets gevonden dat de ander ook moet zien.

En dat is precies wat ik met jou, de lezer, wil doen. Ik nodig je uit om zelf een wenkende leider te zijn. Ik beloof niet dat het makkelijk is om toe te passen wat ik schrijf. Want leidinggeven is niet makkelijk. Als wat ik schrijf scherp voelt, doe er dan een dubbel deel liefde in. Elk woord heeft dat namelijk meegekregen. Zie mijn gedachten als een uitnodiging om te ontdekken hoe je als leider(s) de gemeente met vreugde voor kunt gaan.

Daarom: lees dit boek met veel plezier. Het is mijn 'cadeau' aan alle leiders in de kerk. Pak het uit, neem het tot je en ga er mee aan de slag. Ik weet zeker dat het je goed zal doen en dat de gemeente waaraan je leidinggeeft er ook van opknapt.

Klaas A. Quist
Tollebeek, juli 2021

PS: Als je na het lezen van dit boek nog niet uitgeleerd bent, maak dan gebruik van de mogelijkheden om persoonlijk en/of met elkaar verder te groeien in het leiding geven aan de gemeente. Zie www.dewenkendeleider.nl